

NOVA AKROPOLA

ZA BOLJEG ČOVJEKA I BOLJI SVIJET

Zdravo društvo



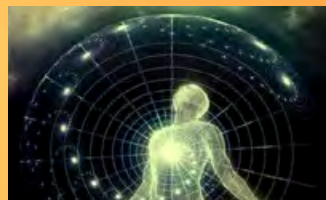
Dirigenti



**VAŽNOST
KULTURE**



**Francis Bacon
O HVALI**



**MUZIKA NEBESKIH
SFERA**



**KATARINA
ZRINSKI**

4



NOVA AKROPOLA

ZA BOLJEG ČOVJEKA I BOLJI SVIJET

09 | 2018. WWW.NOVA-AKROPOLA.COM

Sadržaj

10



4 ERICH FROMM – ZDRAVO DRUŠTVO I. dio

Marijana Starčević Vukajlović

10 VAŽNOST KULTURE

Sabine Leitner

12 KATARINA ZRINSKI

Vesna Novović i Snježana Škrobonja

12



15



15 Francis Bacon – O HVALI

16 MUZIKA NEBESKIH SFERA

Siobhan Farrar

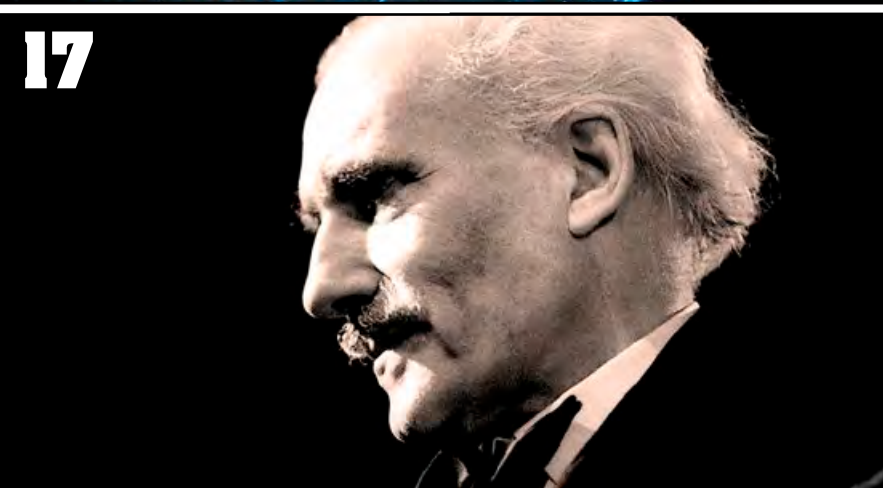
17 POD DIRIGENTSKOM PALICOM

Ariana Deranja

16



17



Impresum:

Glavni urednik: Andrija Jončić

Izvršna urednica: Nataša Žaja

Urednici rubrika: Luka Marić, Dijana Kotarac, Sofija Stepanovska, Anastazija Pulja, Marta Mihčić

Lektura: Ana Handal, Vesna Bosnar

Tehničko uredništvo:

Svjetlana Pokrajac, Matija Prević

ISSN 1849-6237

Izdavač:

NOVA AKROPOLA - kulturna udruga

Ilica 36, 10000 Zagreb

Tel: 01/481 2222

web: www.nova-akropola.hr

e-mail: info@nova-akropola.com



Jedna od izrazitijih karakteristika vremena u kojem živimo tržišni je pristup svemu, ne samo stvarima ili resursima nego i čovjeku. Gotovo smo se potpuno naviknuli na koncept *tržišta rada* koji čovjeka podvrgava hirovitim kretanjima ponude i potražnje, pretvarajući ga sve više u robu, kapital ili kako god to nazvali. Cijene se što bolji mjerljivi parametri – ocjene, učinak, rezultati, brzina, količina...

Zaboravljamo da u čovjeku postoje još mnoga druga skrivena bogatstva koja se ne daju mjeriti tržišnim zakonitostima, poput istinskih umjetničkih, religijskih ili filozofskih težnji. Na tim poljima nema natjecanja – u broju ispisanih ili oslikanih stranica, nema autorskih prava kod postavljanja univerzalnih ljudskih pitanja, nema grčevite potrebe za dvojbom originalnošću, a brzina i količina nisu cilj.

No, kojem tržištu rada danas trebaju svi oni koji bi radije vukli poteze kistom negoli mišem, oni koji bi radije slušali harmoniju odjeka čekića i nakovnja negoli buku stadiona, oni koji bi radije zaneseno

zastali nad beskrajem zvjezdanog neba nego pred blještavim izlozima? Toliko ističemo kako je važno poticati kreativnost djece i mladih, a onda ih samo prepustimo surovim raljama ponude i potražnje. A jako dobro znamo da ugasle snove i nade ne mogu oživjeti nikakvi proizvodi...

Gdje je izlaz iz tog zamršenog labirinta? Rješenja sigurno nisu u krajnostima, ili – ili. Jasno je da moramo raditi, da se moramo prilagoditi kako bismo preživjeli, ali isto tako moraju preživjeti i naši snovi i nade. Ne moramo očekivati slavu da bismo ostali umjetnici, ne moramo se vezati formom da bismo vidjeli Boga u svemu, ne moramo se prestati pitati odakle dolazimo, kamo idemo... Zahvalnost za dar života ne sastoji se samo u tome kako preživjeti, nego prije svega u tome kako dodati svoj skladan ton suglasju svijeta i jednostavno napraviti nešto lijepo i dobro kako bismo mi zajedno sa svijetom bili sretniji i bolji. ♫

Uredništvo

ERICH FROMM

ZDRAVO DRUŠTVO

1. dio

Marijana Starčević Vukajlović

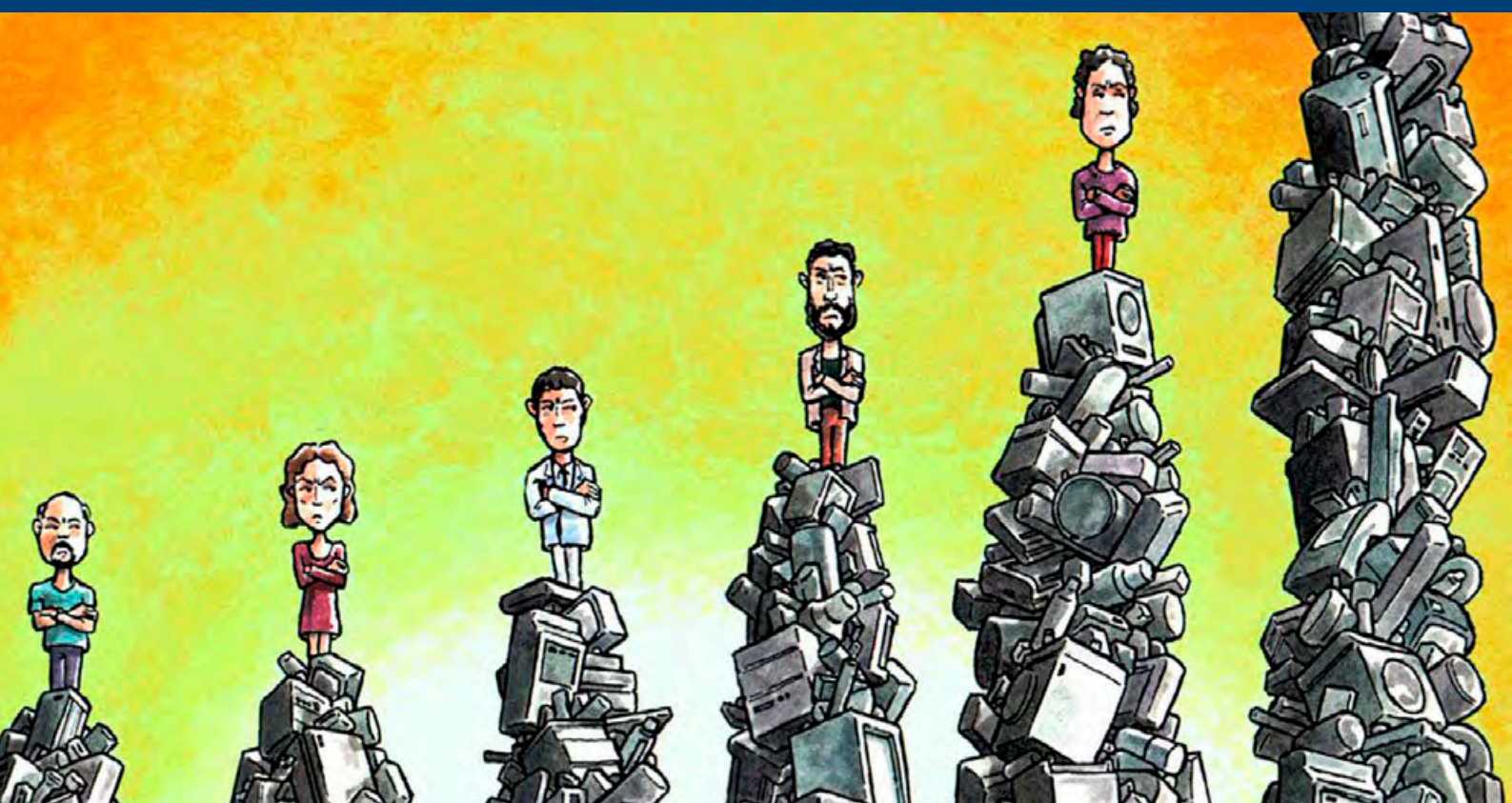
Polovinom prošlog stoljeća filozof, psiholog i psihoanalitičar Erich Fromm u svojoj knjizi *Zdravo društvo* postavlja za ono vrijeme pomalo neobično pitanje: je li suvremeno društvo mentalno zdravo? Može li, uopće, društvo biti bolesno?

Pitanje temelji na podacima o sve većem broju mentalnih oboljenja ljudi razvijenih društava, sve većem broju onih koji se odaju alkoholu i drugim ovisnostima, pate od tjeskobe i depresije te sve većem broju samoubojstava. Usporedni podaci pokazivali su da je taj problem prisutniji u bogatijim i razvijenijim društvima, nego u siromašnijim. Unatoč tome vladalo je uvjerenje da su to samo izolirani slučajevi te da je uzrok u samom čovjeku, u nesposobnosti pojedinca da se nosi s društvenim zahtjevima i normama, jer svako je društvo zdravo ako funkcionira. Osim toga,

očekivalo bi se da je nakon Drugog svjetskog rata čovječanstvo izvuklo pouku: nikada više tako strašnog rata, nikada više besmislenog ubijanja i uništavanja temeljnih civilizacijskih vrijednosti. No, to je vrijeme početka hladnog rata, utrke u naoružanju, straha od nuklearnog rata i uništenja čovječanstva. Istovremeno, znanstvenici već tada upozoravaju na klimatske promjene i razoran utjecaj čovjeka na prirodu.

"Kako je moguće da nas je najjači od svih instinkata, instinkt opstanka, prestao motivirati?" pita se Fromm. Nije li uzrok ovih problema u samom društvu? Ne nameće li društvo svojim zahtjevima i proklamiranim vrijednostima način života, vrijednosti i ciljeve koji se protive esencijalnoj ljudskoj prirodi i temeljnim ljudskim potrebama?

Kao što se fiziološke potrebe moraju zadovoljiti da čovjek ne bi umro, tako se i ljudske potrebe moraju



zadovoljiti da čovjek ne bi poludio. (Zdravo društvo)

Ako čovjek živi u uvjetima koji negiraju njegovu ljudsku prirodu, ne može ne reagirati: ili će početi mijenjati svoj odnos prema životu, ili će se prepustiti i propadati. Posebno zabrinjava činjenica što prosječan čovjek ne primjećuje ovo stanje otuđenja od samog sebe. On naizgled može biti savršeno prilagođen društvenim zahtjevima, na površini savršeno funkcionirati, a unutar sebe osjećati duboko nezadovoljstvo.

Neograničeno zadovoljenje svih želja ne vodi dobrobiti ni sreći, pa čak ni zadovoljstvu. Zapaženi podaci najjasnije pokazuju da naš način „traganja za srećom“ ne proizvodi blagostanje.

Najveći broj ljudi ne priznaje ni samima sebi da osjeća strah, dosadu, usamljenost ili beznade; ova osjećanja ostaju im nesvesna. (Revolucija nade)

Prilagođenost čovjeka društvu nije garancija njegova mentalnog zdravlja, kaže Fromm. Ono što posebno zavarava u procjeni mentalnog zdravlja društva stanje je kada većina ljudi dijeli iste ideje i osjećaje pa je sama brojnost argument vrijednosti tih ideja i osjećaja.

Činjenica da milijuni ljudi imaju iste poroke ne pretvara te poroke u vrline. (Zdravo društvo)

U svoje vrijeme Fromm je bio jedan od rijetkih koji je upozoravao na neprirodnost suvremenog načina života i povezanost sa psihičkim oboljenjima. Danas, sedamdesetak godina poslije, ovaj problem osjeća sve više ljudi. Svjetska zdravstvena organizacija navodi da od početka prošlog stoljeća u svim industrijaliziranim zemljama broj osoba koje boluju od depresivnog poremećaja kontinuirano raste te predviđa da će do 2020. godine depresija postati drugi zdravstveni problem u svijetu.

Veliko obećanje

Prema Frommu, ubrzano udaljavanje čovjeka od samog sebe i propadanje društva počelo je s industrijalizacijom krajem XVIII. stoljeća i velikim obećanjem o vječnom napretku:

Trojstvo neograničene proizvodnje, apsolutne slobode i nesmetane sreće stvorilo je jezgru nove religije, religije Napretka, i nova Zemaljska Država Napretka trebala je zamijeniti Državu Božju. (Imati ili biti)

No, veliko obećanje nije uspjelo jer se temeljilo na pogrešnim uvjerenjima. Vjerovalo se da će razvoj

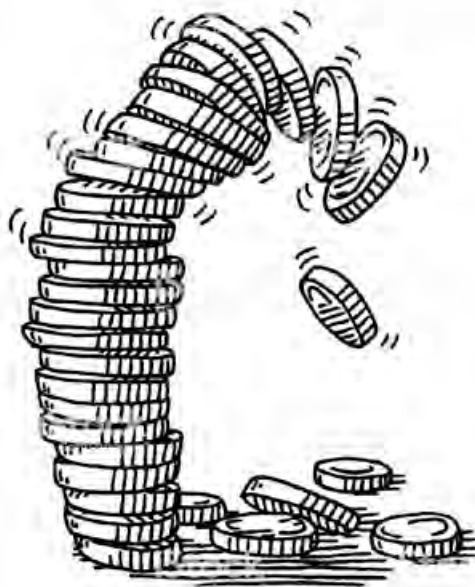
znanosti i tehnologije omogućiti čovjeku da zavlada prirodom i koristi se njezinim resursima za osiguranje vlastite egzistencije, čime će riješiti sve egzistencijalne probleme. Vjerovalo se da će materijalno blagostanje dovesti do zadovoljenja svih ljudskih potreba, ne samo materijalnih nego i do sretnog života. Također, ako se svatko brine za sebe, ta će sreća obuhvatiti većinu ljudi, zavladat će mir i harmonija. Na kraju, kada riješi egzistencijalne probleme, čovjek će dobiti nesmetanu osobnu slobodu i moći će živjeti neuvjetovan vanjskim okolnostima, onako kako želi.

Danas vidimo koliko su ta uvjerenja bila pogrešna. Čovjek nije pokorio prirodu, štoviše, svakodnevno svjedočimo ljudskoj bespomoćnosti u suočenju s prirodnim katastrofama. Odnos čovjeka prema prirodi i svijetu je, kaže Fromm, na razini cerebralne reakcije, znanstveni otuđeni intelekt. Moderni čovjek prirodu doživljava kao trgovački centar koji služi za zadovoljavanje želja i iz kojeg uzima ono što mu je potrebno.

Izmakle su nam činjenice da prirodni resursi imaju svoje granice te da na kraju mogu biti iscrpljeni i da će se priroda boriti protiv ljudske grabežljivosti. (Imati ili biti)

Materijalno blagostanje nije dovelo do sretnog života. Danas psihološka istraživanja potvrđuju da je takozvani indeks sreće, subjektivna procjena zadovoljstva vlastitim životom, samo do određene granice povezan s materijalnim bogatstvom. Kada zadovoljimo materijalne potrebe i osiguramo egzistenciju, daljnje bogaćenje nema utjecaj na osjećaj sreće.

Neograničeno zadovoljenje svih želja ne vodi dobrobiti ni sreći, pa čak ni zadovoljstvu. Zapaženi podaci najjasnije pokazuju da naš način „traganja za srećom“ ne proizvodi blagostanje. Mi smo društvo očito



nesretnih ljudi: usamljenih, zabrinutih, utučenih, destruktivnih, zavidnih... Užitek ne može dovesti do sreće. (Imati ili biti)

Jednako je tako bilo pogrešno uvjerenje da će materijalno blagostanje obuhvatiti većinu ljudi. Ekonomski napredak ostao je povlasticom bogatih zemalja i bogatih pojedinaca. Svjetske ekonomske institucije stalno izlaze s novim podacima o sve većem jazu između bogatih i siromašnih država i pojedinaca unutar iste države. Nepravda u raspodjeli bogatstva i ekonomsko iskorištavanje slabijih i siromašnijih postala je uobičajena pojava suvremenog društva. Usmjerenost na sebe i briga za zadovoljenje vlastitih potreba ne dovodi do harmonije i mira, nego do jačanja pohlepe i egoizma.



Na kraju, iluzornim se pokazalo i uvjerenje da će ekonomski napredak omogućiti osobnu slobodu. Postojao je, kako kaže Fromm, *san da ćemo postati gospodari vlastitih života, slobodni, sretni*. Umjesto toga, *postali smo kotačići velike mašinerije, izloženi manipulacijama, robotizirani, otuđeni od samih sebe, drugih ljudi i prirode. (Imati ili biti)*

Danas, barem deklarativno, ne postoji izvanjska kontrola, autoritet koji nas prisiljava da nešto činimo kao što je to bilo u vrijeme robovlasništva ili feudalizma. Zapadna društva kao temeljnu vrijednost ističu slobodu – slobodu govora, slobodu mišljenja, slobodu izbora, umjetničke slobode, slobodu kretanja... No, u realnom životu sloboda je samo još jedna iluzija suvremenog društva:

Kontrola je prešla u ruke birokratskih elita koje manje vladaju prisiljavajućom poslušnošću, a više izmamljivanjem pristanka kojim se u velikoj mjeri manipulira suvremenim sredstvima psihologije. (S onu stranu okova iluzije)

Pravo na izražavanje mišljenja značajno je jedino ako smo u stanju imati vlastito mišljenje.

Način na koji ljudi izražavaju svoju volju ne razlikuje se od načina na koji kupuju robu – slušaju riječi propagande. (Zdravo društvo)

Pravo na izražavanje mišljenja značajno je jedino ako smo u stanju imati vlastito mišljenje. (Bijeg od slobode)

Društveni karakter

Što je to pogrešno u suvremenom društvu? Fromm to objašnjava preko pojma *društveni karakter*, karakter tipičan za neko društvo. Kao što svaki čovjek ima svoj osobni karakter, tako i društvo ima društveni karakter – zajedničke osobine većine članova društva – koji se formira uzajamnim djelovanjem pojedinaca, članova društva na društvo i društva na svakog pojedinca. Uloga je društvenog karaktera usmjeravanje energije članova društva da bez svjesne odluke čine upravo ono što društvo očekuje, uvjereni da to čine prema vlastitom izboru. Na primjer, ne trebamo se svaki dan iznova odlučivati da odlazimo na posao, plaćamo račune ili šaljemo djecu u školu. Društvo to očekuje od nas, kao i mi od samih sebe.

O društvenom karakteru ovise temeljne vrijednosti nekog društva. Na primjer, društveni karakter na početku razvoja industrijskog društva Fromm naziva sakupljačkim. Orijentacija društva bila je prema akumulaciji kapitala, stjecanju, iz čega su proizlazile i poželjne vrline članova društva: uzdržavanje od potrošnje, štednja, disciplina...

Čovjeka je trebalo oblikovati u osobu koja je bila voljna potrošiti većinu svoje energije u svrhu rada, koja je posjedovala kvalitete discipline, urednosti i točnosti – crte nužne za funkcioniranje svakog industrijskog sistema. (S onu stranu okova iluzije)

Suvremeni društveni karakter Fromm naziva tržišnim, a temeljne vrline su potrošnja, konzumacija i "trgovačka" razmjena svih vrsta dobara, materijalnih i nematerijalnih.

Naš karakter ustrojen je da izmjenjuje i prima, da se pogada i troši; sve, i duhovni i materijalni objekti, sve postaje predmet razmjene i konzumacije. (Umijeće ljubavi)

Suvremeno društvo, navodi dalje Fromm, *treba ljude koji surađuju glatko i u velikom broju, koji žele sve više i više trošiti i čiji su ukusi standardizirani, lako podložni utjecaju i mogu se predvidjeti; njemu su potrebni ljudi koji se osjećaju slobodni i nezavisni, koji nisu podređeni nikakvu autoritetu, principu ili savjesti – a ipak ljudi koji su voljni da se njima upravljaju, da rade što se od njih očekuje, da se ukllope u socijalnu mašinu bez trvenja, dakle ljudi koje se može usmjeravati bez prisile, voditi bez vođa, navoditi na aktivnost bez cilja – osim jednoga: da se uspijeva, da se kreće, funkcionira, napreduje. (Umijeće ljubavi)*

Život nema cilja, osim da se kreće, nikakva zadovoljstva, osim trošenja. (Umijeće ljubavi)

Karakteristike društva tržišnog karaktera

Glavna je karakteristika društva tržišnog karaktera da sve postaje roba, sve ima cijenu i upotrebnu vrijednost. Potrošnja je postala sama sebi cilj. Potrošačko društvo stalno stimulira želje, a svaka želja treba biti odmah zadovoljena, nakon čega je zamjenjuje nova želja. U osnovi, čovjek je ravnodušan prema stvarima i odbacuje ih čim se pojavi nešto novo. Želja za posjedovanjem ne proizlazi iz stvarnih potreba čovjeka, nego iz požude za stvarima i nesposobnosti inhibicije želja.

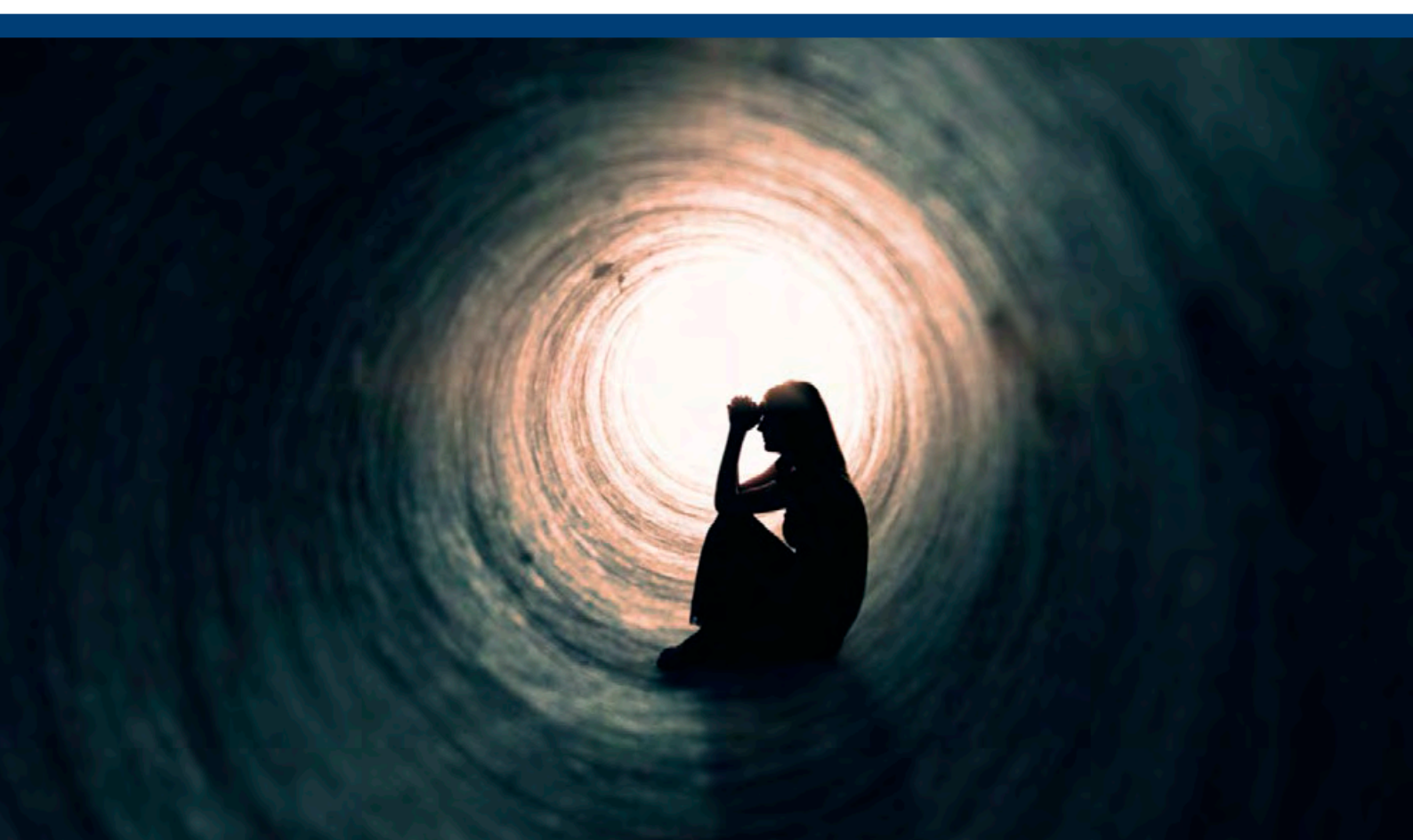


Moderni potrošači mogu se poistovjetiti s formulom: jesam ono što imam i ono što trošim. (Imati ili biti)

Glavna je karakteristika društva tržišnog karaktera da sve postaje roba, sve ima cijenu i upotrebnu vrijednost. Potrošnja je postala sama sebi cilj.

Potrošač je vječno dojenče koje plaće za svojom bočicom. (Imati ili biti)

Čovjek sam sebe doživljava kao robu koja ima određenu tržišnu vrijednost. Ne postoji osjećaj vlastitog identiteta jer treba biti "u modi", znati za kakvim je personalnim osobinama najveća potražnja i to



izražavati, od fizičkog izgleda do osobnosti. Osjećaj vlastite vrijednosti ne ovisi o stvarnim sposobnostima, vještinama, obrazovanju, moralnim kvalitetama, nego o uspjehu u prezentaciji samog sebe, dojmu koji se ostavlja na druge ljude, o uspješnoj prodaji samog sebe. I znanje postaje roba. Nema dubokih pitanja o svijetu, čovjeku, smislu života, moralnim vrijednostima, ne postoji nikakav interes za religijska i filozofska pitanja. Čovjek ne teži znanju koje će mu pomoći da razumije svijet, sebe, vlastiti život, nego skupljanju informacija koje su korisne na tržištu.

Naše obrazovanje pokušava odgojiti ljude tako da imaju znanje kao posjed, uglavnom proporcionalno s količinom vlasništva ili društvenog ugleda što ga žele u kasnijem životu. (Imati ili biti)

Odnos čovjeka prema aktivnostima u koje ulaže svoju životnu energiju također je konzumeristički. Rad je za većinu ljudi izgubio svoju sadržajnu vrijednost, za bogate je postao sredstvo bogaćenja, za siromašne prinuda, nužno zlo radi osiguranja egzistencije, ili je postao dobar način bijega od samog sebe i poistovjećivanje smisla života s profesionalnom karijerom. Slobodno vrijeme trošenje je slobodnog vremena, bijeg od dosade, žudnja za adrenalinom ili toplim, sigurnim utočištem pred televizorom ili računalom. Cilj je zabava i užitek.

Čovjekova se sreća danas sastoji u tome što se on "zabavlja". Zabavljanje proizlazi iz zadovoljstva trošenja i "uzimanja" robe, krajolika, hrane, pića, ljudi, pre-

davanja, knjiga, filmova – sve se to troši, guta. Svijet je samo veliki objekt našeg apetita. (Umijeće ljubavi)

Čovjek društva tržišnog karaktera i druge ljude doživljava kao robu, nešto što se može upotrijebiti. Odnosi su površni, ne postoje dublje veze ni zanimanje za tuđu individualnost, nego koliko je netko koristan, koliko može zadovoljiti potrebu za druženjem, prijateljstvom, emotivnim vezama, položajem u društvu... Razgovori se svode na mnoštvo beskorisnih riječi, čavrljanje. Umjesto dijaloga, vode se usporedni monolozi u kojima ni jedan od sudionika ne čuje onog drugog, niti očekuje razmjenu mišljenja.

Svatko se poistovjećuje sa svojim mišljenjem, svakome je stalo da nađe bolje, razložnije argumente za obranu vlastitog mišljenja. Ni jedan ne očekuje da promijeni svoje mišljenje, a ni da će mišljenje sugovornika biti promijenjeno. (Imati ili biti)

Otuđenje čovjeka zajednički je nazivnik za suvremeni društveni karakter.

Čovjek je otuđen od sebe, svoga bližnjega i prirode. Njegov je glavni cilj korisna razmjena njegovih vještina, znanja, njega samoga, njegova "paketa ličnosti", s drugima koji su jednako spremni za korisnu razmjenu. (Umijeće ljubavi)

Zdravo društvo

Zdravo društvo nije ono koje traži da mu se pojedinac prilagodi, nego ono koje se prilagođava ljudskim potrebama. Fromm pritom ne misli na subjektivne želje





ljudi, nego na istinske humane potrebe ljudskog bića. Ovaj je kriterij mentalnog zdravlja društva univerzalan i ne razlikuje se od društva do društva, jer svako ljudsko biće ima iste humane potrebe.

Ljudske potrebe proizlaze iz ljudske situacije, kaže Fromm, a ljudska situacija zajednička je za sve ljude. Opisuje je biblijskom pričom o Adamu i Evi koju tumači kao priču o rođenju čovjeka i početku ljudske evolucije. Čovjek stvoren u rajskom vrtu u potpunoj je harmoniji s prirodom i samim sobom, ali nesvjestan sebe i pasivan. Kao dijete u majčinoj utrobi, potpuno je zaštićen, ali i potpuno uvjetovan. I kao što se dijete jednog dana mora roditi i započeti svoj put rasta i razvoja do odrasle osobe, preuzimajući sve više odgovornost za vlastiti život, tako se i ljudsko biće mora "roditi", napustiti sigurnost rajskog vrta i preuzeti odgovornost za vlastiti razvoj. Prvi čin slobodne volje čovjeka simbolički je prikazan kao branje jabuke s drveta spoznaje i to je trenutak rođenja čovjeka kao slobodnog ljudskog bića. Dobio je slobodu "od", sada se treba izboriti za slobodu "za". Istjeran iz rajskog vrta, više ne može biti pasivan, mora preuzeti aktivnu ulogu za svoj razvoj i snositi posljedice svojih odluka.

No, priroda ga nije ostavila bespomoćnog. Kao oruđa za daljnji razvoj čovjek dobiva svijest o sebi kao biću odvojenom od drugih živih bića. Ovaj osjećaj odvojenosti i zbog toga usamljenosti, izaziva stalnu težnju k ponovnom jedinstvu i harmoniji s drugim ljudima, prirodom i samim sobom. To je stalna ljud-

ska potreba i unutarnji motivator njegova djelovanja. No, sada to jedinstvo treba postići vlastitim snagama, slobodnom voljom i svjesnim izborom onog djelovanja koje će ga voditi u tom smjeru. Osim svijesti o sebi i vlastitom identitetu, čovjek dobiva razum – um, sposobnost razumijevanja sebe, svijeta, postojanja. Um mu omogućuje da traži istinu, uči iz iskustva i mijenja se, napredujući sve više prema ponovnom jedinstvu. I na kraju, čovjek dobiva sposobnost imaginacije, sposobnost da nasluti postojanje onoga što nadilazi osjetilni svijet, kao i stalnu težnju da to dosegne. Potreban mu je cilj kojem teži, potrebni su mu ideali i smisao života.

Zdravo društvo nije ono koje traži da mu se pojedinac prilagodi, nego ono koje se prilagođava ljudskim potrebama. Fromm pritom ne misli na subjektivne želje ljudi, nego na istinske humane potrebe ljudskog bića.

Istjeran iz raja, čovjek se nije oslobodio svoje pasivne, uvjetovane prirode, i dalje ima nagone, strasti, fizičke potrebe, ali i kada su one potpuno zadovoljene, on nije sretan jer osim njih, kao ljudsko biće, ima i uzvišenije ljudske potrebe. ♡

(Nastavak u sljedećem broju...)



Sabine Leitner

VAŽNOST KULTURE

Zdravo i kvalitetno sjeme nije dovoljno da bi se osiguralo njegovo cvjetanje. Za to je potrebno i pravo okruženje: dobra zemlja, dovoljno vlage i odgovarajuće količine svjetlosti i topline, već prema potrebama vrste kojoj pripada. Služeći se ovom slikom kao analogijom, mogli bismo reći da je za čovjeka kultura ta koja poput zemlje pruža odgovarajuće uvjete za procvat. Različite kulture – bilo obiteljska kultura, društvo, globalna kultura, odgoj i obrazovanje koje primamo – pobudit će u nama različite stvari, na isti način kao što različite vrste tla i položaji terena utječu na rast i karakteristike biljaka.

Zanimljivo je pitanje kakav je utjecaj naše današnje kulture na nas? Živimo li u kulturi koja pobuđuje ono najbolje u čovjeku? Dobivamo li vrijedne "hranjive tvari" da bismo razvili one ljudske osobine poput suosjećanja, razboritosti, mudrosti, slobodne volje, altruizma, pravednosti, ustrajnosti, koje su bile vrednovane i visoko cijenjene tijekom povijesti? Ili živimo u društvima koja iz nas izvlače naše najsebičnije aspekte, potiču nezasićenu apetite, hrane naš ego, zatupljuju nas, čine nas ovisnima, fizički nezdravima,

psihički slabima, mentalno rastresenima, duhovno praznima? Htjela bih svakom čitatelju ostaviti da odgovori na to pitanje. No, sjećam se predavanja mog profesora psihologije s fakulteta koji nam je govorio da moderna civilizacija čovječanstvo vraća unatrag, jer trebalo nam je tisuće godina da bismo naučili kontrolirati naše impulse i odgoditi trenutni užitek radi postizanja mudrijih dugoročnih ciljeva. Taj ljudski doseg ugrožava naše suvremeno potrošačko društvo koje zloupotrebljava najnovije psihološke spoznaje da bi učinilo da želimo imati sve više i da to želimo odmah.

Čini se da mnoga istraživanja i knjige podržavaju to gledište i ponavljaju poruku o tome koliko je važno naučiti reći *ne* našim impulsima. Prema riječima psihijatra Stevea Petersa, autora knjige *Paradoks čimpanze – Kako upravljati umom da biste postali samouvjereni, uspješni i sretni, svi imamo unutaranju čimpanzu* (naš

Zanimljivo je pitanje kakav je utjecaj naše današnje kulture na nas? Živimo li u kulturi koja pobuđuje ono najbolje u čovjeku?

limbički sustav) i *unutarnjeg čovjeka* (naš prefrontalni korteks). Cijelo naše potrošačko društvo osmišljeno je u pravcu aktiviranja naše *unutarnje čimpanze* koju uglavnom zanima hrana, seks, preživljavanje i najkraći put do užitka bilo koje vrste. Ipak, prefrontalni korteks je taj koji nas čini ljudskim bićima. Naša ljudska priroda teži istini i smislu, nadahnutu je jasnim idejama, može se obvezati na dugoročne ciljeve, može stvoriti pravednost i ljepotu i ima mogućnost izbora.

Međutim, čini se da trenutno živimo u okruženju koje pokušava onemogućiti upravo tu mogućnost da biramo, stalno potičući našu čvrsto armiranu tendenciju da reagiramo na snažne podražaje ubrzanjem života pomoću moderne tehnologije, brzim tempom društvenih medija, 24-satnim bombardiranjem oglašima i vijestima sedam dana u tjednu. Snažni i stalno ugađani algoritmi pretvaraju naš svijet u nešto slično zaraznoj internetskoj igri. "Mi smo poput štakora u eksperimentu namijenjenom za to da kažemo *da*."¹ *Da* svim iskušenjima u svijetu, bez obzira na to jesu li zaista dobra za naše fizičko, psihičko ili ekonomsko zdravlje. Da bismo birali, trebamo reći *ne* našim prvim impulsima, zaustaviti se i razmisliti o dugoročnim posljedicama naših odluka.

¹William Leith, kolumnist *Observera*, nedjeljnog magazina londonskog *Guardiana*.

Naša ljudska priroda teži istini i smislu, nadahnutu je jasnim idejama, može se obvezati na dugoročne ciljeve, može stvoriti pravednost i ljepotu i ima mogućnost izbora.

Što je snažnije: naš *unutarnji čimpanza* ili naš *unutarnji čovjek*? Steve Peters kaže da je naš unutarnji čimpanza daleko snažniji jer svaki podatak koji dopire do našeg mozga prvo dolazi do limbičkog sustava. Čini se da su drevne civilizacije imale pozitivniji pogled na našu ljudsku prirodu. Stare metafore za *unutarnjeg čimpanzu* bile su: *zmaj* kojeg je svladao sv. Mihael, sv. Juraj ili Siegfried, ili *bik* kojeg je usmrtio Mitra, ili *Minotaur* kojeg je nadvladao Tezej. Poruka tih mitova je jasna: unutarnji čovjek može svladati unutarnju životinju.

Da bismo birali, trebamo reći *ne* našim prvim impulsima, zaustaviti se i razmisliti o dugoročnim posljedicama naših odluka.

Dakle, kakvu vrstu obrazovanja i kulture trebamo da bismo probudili unutarnjeg čovjeka? Naša budućnost može ovisiti o odgovoru na to pitanje, kao i o našoj sposobnosti da ga prihvatimo i primijenimo. ☞

Sengleskog prevela: Dijana Kotarac



KATARINA ZRINSKI

Vesna Novović i Snježana Škrobonja



Plemkinja, književnica i junakinja, *najslavnija kći hrvatskog naroda* kako ju je nazvao Eugen Kumičić, rođena je u frankopanskom dvorcu Bosiljevu kao Ana Katarina Frankopan, kći Vuka II. Krste Frankopana Tržačkog od kojega je naslijedila hrabrost, energičnost i osjećaj za pravdu.

Frankopani su kao moćna i bogata obitelj omogućili Katarini temeljito obrazovanje i znanje latinskog, talijanskog, mađarskog i njemačkog jezika. Živog duha i radoznala, s braćom je dobro savladala vještinu jahanja, lova i streličarstva, a kroz očeve razgovore učila je o strategiji obrane granica, slušala priče s ratišta i njegovih diplomatskih putovanja po Europi. Zapamtila je očev gorljivi napor da se oslobođeni teritorij sačuva od neprestanih turskih upada te o balansiranju između Habsburgovaca i Mlečana.

Udala se vrlo mlada, 1643. godine, za grofa Petra

IV. Zrinskog (1621. – 1671.). On je često izbivao zbog gotovo neprekidnih nemira na hrvatskim granicama, a zbog sigurnosti njihovo četvero djece često su mijenjali mjesto boravka, u Ozlju, Čakovcu i Novom Vinodolskom. U rijetkim razdobljima mira Katarina i Petar održavali su bliske veze s najobrazovanijim ljudima svoga vremena. Prema obiteljskoj tradiciji, njihov je dvor bio žarište kulture i umjetnosti, ljubavi prema hrvatskom jeziku i književnosti. U dvorcima Zrinskih vođene su učene rasprave, a razgovaralo se i o promicanju pismenosti i čitanja, oko čega se Katarina posebno angažirala.

Bila je stalni oslonac i savjetnik svom suprugu u svim pitanjima života. Vrlo ga je spretno zamjenjivala u vođenju gospodarstava, obilazeći posjede i samostalno odlučujući kad god je to bilo potrebno. Zapamćena je kao osoba s osjećajem za pravdu i stoga omi-



Katarina Zrinski svoje je poznavanje ondašnjih vodećih europskih jezika upotrijebila za sabiranje i prevođenje molitvi, posebno s njemačkog jezika, pri čemu se očituje njezin izrazit osjećaj za jezik i književnost. Godine 1661. u Veneciji je tiskala i objavila molitvenik *Putni tovaruš (Putni prijatelj, suputnik)*, upotpunjen kalendarom, njezinim predgovorom i posvetnom pjesmom, kojima poziva na život ispunjen vrlinama. Uvodni tekst, pjesma i neke od tiskanih molitvi originalni su Katarinini književni radovi. Molitvenik je ubrzo postao popularan u narodu, pa je nakon Katarinine smrti tiskan još dva puta, 1687. i 1715. godine.

ljena u svim slojevima društva. Prilikom međusobnih razmirica obraćali su joj se i plemići i pučani s mnogo povjerenja. Brinula se o najugroženijima, uzimala u zaštitu udovice s djecom i najsiromašnije kmetove. No nije se zaustavljala na tome da pomogne samo pojedincima...

U dva navrata potpisala je dokumente o pravima pučanstva i reguliranju komunalnih obveza pod nazivom: *Stare pravice i obveze* i *Liste*. Pretpostavlja se da ih je sama i sastavila.

Neuobičajeno za ženu onog vremena, bila je dobro upućena u društvena i politička zbivanja te je zajedno sa suprugom donosila političke odluke. Mnogo je putovala i vodila diplomatske pregovore s francuskim, mađarskim i poljskim veleposlasticima te istaknutim i utjecajnim predstavnicima vlasti. Neumorno je podržavala protuhabsburšku politiku svoga supruga koji će

zbog organiziranja urote protiv habsburške vlasti biti optužen i pogubljen u Bečkom Novom Mjestu 1671. godine, zajedno s Katarininim bratom Franom Krstom Frankopanom, čijom je smrću nestao posljednji muški potomak slavne obitelji Frankopana na hrvatskom tlu. Oduzet im je sav imetak, a Katarina je prognana u ženski dominikanski samostan u Grazu gdje je provela tri posljednje i vrlo teške godine života. Bila je izolirana od vanjskog svijeta, obespravljena, bolesna i u oskudici. Jedini joj je oslonac bila bilježnica koju je ispisivala pjesmama. Tako je nastala zbirka poezije značajnog književnog dosega, što ju je obilježilo i kao našu najveću književnicu i pjesnikinju XVII. stoljeća.

Zahvaljujući svom živom duhu, darovitosti i predanom radu za opće dobro u hrvatskoj povijesti ostala je upamćena kao primjer žene ustrajne u časti i hrabrosti. 🏰

Sani ter ne plači prez ufanja dalje
hoče ti još dojeti vrime i veselje
stalnost, vernost tvoja i čisto mišljenje
najti te pri Bogu, veruj, smilovanje...

Bud mi za svidoka nebeska visina,
Širokoga mora prestrašna glubina.
Vi polja i gore, ognji tere vitri
Da b' se jošče mogla vse veče tužiti.

Ali, Bože zmožni, još ču t' se moliti,
Da mi ne daš u tugi mojoj izdvojiti
Nego me okripi pervo neg v grob ležem
Ime moje nigdor da mi ne odnese.

Istinu smim reči pred Bogom i svitom
da si ja to deržim za najvekšu diku
da se nis podala u jaram ljubavi
neg vsigdar živila u istini pravi.

Mene je Stvoritel vnogim obradoval,
Lipim odhranjenjem ki me je daroval
S dobrim glasom kim sam u svitu spoznana
S kojim daj da budem v zemlju zakopana.

Blaženo on žive ki je zadovoljan
z onim s čim od Boga on je obdarovan
misli svoje ki zna pod zaklopom deržat
ne pusti(t) ih vsigdir u visinu litat.

Obrati se, o človiče,
Obrati se, jur si dosta
Dosad bludil, neverniče,
Zbog življenja tvoga prosta
Ostavi več krive puti,
Ah, cič tvoga zveličenja,
Ter se jur i sam odputi
Od večnoga pogubljenja.
Ovo, druga i vojvodu,
Ljubljeno ti preporučam,

Ki te hoče v krivem hodu
Spetit, veruj mojim ričam...



Tekstovi pjesama uzeti su iz knjiga:

- Ana Katarina Zrinski, *Pjesmarica*, izdanje Matica hrvatska 2014., uredio Josip Bratulić
- Mirica Rapić, *Molitvenik Putni tovaruš Katarine Zrinski i ostale molitvene knjižice obitelji Zrinski-Frankopan*.



Francis Bacon: O HVALI

Hvala je odraz vrline. Ali ona ovisi o zrcalu ili osobi koja daje odraz. Ako dolazi od priprostog svijeta, ona je obično neistinita i ništavna, i prije prati tašte osobe nego vrle. Jer priprost svijet ne uviđa mnoge izvrsne vrline. Najosnovnije vrline izazivaju njegovu hvalu; srednjim vrlinama on se divi i čudi, ali za one najviše on nema osjećaj i uopće ih ne uočava. Ali predstavljanja i *species virtutibus similes* [prividne vrline] najbolje mu leže. Zaista, slava je kao rijeka koja nosi lake i napuhane predmete, a potapa one koji su čvrsti i teški. Ali ako su ugledne i mudre osobe suglasne u pohvali, onda je (kao što kaže Sveto pismo) *Nomen bonum instar unguenti fragrantis* (*Dobro ime kao mirisno ulje*). Ono se širi svud uokolo i ne gubi se lako. Jer mirisi ulja traju duže od mirisa cvijeća.

Pohvale se često upućuju i onima koji ih ne zaslužuju pa čovjek može s razlogom biti podozriv prema njima. Neke hvale potječu samo od laskanja i ako je čovjek običan laskavac, on će raspolagati određenim brojem ljubaznih riječi koje može uputiti svakom čovjeku; a ako je prepreden laskavac, povodit će se za vrhunskim laskavcem, a to je ljudsko *ja*, i ono najbolje što čovjek o sebi misli, laskavac će najviše isticati; ali ako je laskavac drzak čovjek, upirat će u ono za što je čovjek svjestan da je u tome najmanjkaviji i u čemu se najnelagodnije osjeća, i baš to će mu silom pripisivati, *spretā conscientia* (prezirući savjest). Neke pohvale potječu od dobrih želja i uvažavanja, što je jedan oblik uljudnosti koja se duguje kraljevima i velikim ljudima,

laudando praecipere (hvaleći poučiti), kad govoreći ljudima da nešto jesu, predstavljaju ono što bi trebali biti. Neke ljude hvale zlobno na njihovu štetu, da bi time izazvali zavist i pakost prema njima; *pessimū genus inimicorum laudantium* (najgori su neprijatelji oni što hvale). Tako su Grci imali poslovicu da će izbiti bubuljica na nosu onome koji nekoga hvali na njegovu štetu; kao što i mi kažemo onome koji slaže da će mu izbiti prišt na jeziku. Doista, dobra je ona hvala koja je umjerena, pravodobna i umjesna. Salomon kaže: *Tko bližnjega svojega rano ujutro glasno blagoslivlja, računa mu se kao prokletstvo*¹. Preuveličavanje nekog čovjeka ili neke stvari izaziva osporavanje i rađa zavist i prijezir.

Hvaliti samoga sebe ne dolikuje, osim ako je to izuzetno rijetko; ali čovjek može s mnogo uljudnosti i velikodušno hvaliti svoju službu ili struku. Rimski kardinali, koji su bogoslovi, redovnici i skolastičari, imaju riječ upadljivog omalovažavanja prema građanskom poslovanju; jer oni nazivaju svjetovne poslove kao što su ratovi, izaslanstva, pravosuđe i druge poslove – *sbirrerie*, što je "podgrofovanje"; kao da su to stvari koje pripadaju u nadležnost podgrofova i nižih službenika: iako ti podgrofovi često čine više dobra nego njihova visoka umovanja. Sveti Pavao, kada se hvali, često upliće riječi: *Govorim kao luda*; ali kad govori o svom unutarnjem pozivu, on kaže: *Magnificabo apostolatū meū* (*Veličat ću svoj apostolat*). ☩

Sengleskog prevela: Dijana Kotarac

¹ Izreke 27, 14

MUZIKA NEBESKIH SFERA

Siobhan Farrar



Muzika sfera započinje u antičkoj Grčkoj s Pitagorom koji je, kaže se, prošavši pored kovačnice u udarcima čekića o nakovanj čuo sklad zvukova u intervalima oktave, kvinte i kvarte. To ga je nadahnulo na otkriće veze između vibracije, frekvencije i visine tona. Pitagora smatra oktavu, frekvencijski omjer 1 : 2, simbolom božanske harmonije između nižih i viših razina te da se ustrojstvo svijeta može razumjeti preko intervala kvarte i kvinte.

Boetije, rimski filozof koji je živio od 480. do 524. godine, u vrijeme raspada Rimskog Carstva, obnovio je pitagorejsku kozmičku viziju koja opisuje način razumijevanja glazbe, počevši od glazbe najjednostavnijih instrumenata koje je izumio čovjek pa do pojma reda i božanske harmonije u svemiru. Boetije je, kao i Pitagora, podijelio muziku na tri vrste:

- *Musica Mundana*; muzika sfera koju ne čujemo / nebeska harmonija
- *Musica Humana*; muzika sklada ljudskog tijela, duše i duha
- *Musica Instrumentalis*; muzika instrumenata

Muzika je povezana ne samo s razmišljanjem već i s moralom, jer ništa nije usklađenije s ljudskom prirodom nego biti umiren ugodnim tonovima ili uznemiren njima suprotnim tonovima. Tako počinjemo shvaćati Platonovo učenje da je cijeli svemir ujedinen muzičkim skladom.

Budući da su ljudi oduvijek promatrali nebo, zaključili su da se život temeljno vrti oko kretanja nebeskih tijela. Godišnja doba donose žetve, plima upravlja plovidbom, izlasci i zalasci Sunca određuju sate dnev-

nog rada. Ta složena kretanja planeta i godišnji ritmovi daju harmoničnu raznolikost. Boetije je također smatrao nemogućim da se nebeska tijela kreću bez zvuka; možda je muzika sfera preglasna da bi je mogli čuti ili je možda ne razlikujemo od tišine zato što je u našim ušima od rođenja.

Boetije također opisuje tip muzike na razini ljudskog bića, *Musica Humana*, koja se odnosi na samog čovjeka, odnosno na to kako su naši različiti aspekti (tijelo, duša i duh) međusobno usklađeni.

Veliki učenjak renesanse Marsilio Ficino razvio je oblik muzičke terapije koja se bavila različitim psihičkim stanjima čovjeka. Isto je tako neoplatonički filozof Plotin opisao vezu između psihe (ljudskih misli i emocija) i glazbe, dodajući kako se svaka planetarna sfera usklađuje s jednim aspektom ljudske psihe.

Muzika je dio nas; ona ili oplemenjuje ili srozava naše ponašanje.

Musica Instrumentalis muzika je instrumenata, ona koja nam je najpoznatija, predstavlja odraz božanske harmonije koju možemo čuti.

Pjesma je gotovo ništa drugo nego duh.

Boetije prikazuje muziku kao cjelovit izraz i sredstvo razumijevanja onog nevidljivog. Muzika nas povezuje s razumijevanjem nevidljivog na osjetilnoj razini, ali je isto tako muzika u nama i njezina prisutnost ukazuje na skriveno unutarnje razumijevanje i zajedništvo s božanskom harmonijom i univerzalnim zakonom.

Ako je matematika jezik svih stvari, onda je muzika glas; ponekad prekrasno pjevanje, ponekad unutarnji glas, a ponekad i glas uzvišenih snaga. ☞

S engleskog prevela: Tatjana Mavrić

POD DIRIGENTSKOM PALICOM

Ariana Deranja

Dirigent mora vidjeti i čuti, mora biti snalažljiv i energičan, mora poznavati prirodu i mogućnosti instrumenata... Izvođači moraju osjetiti da on osjeća, razumije i da je dirnut. Njegova nutarnja vatra ih grije, njegov entuzijazam ih nosi, on zrači energiju glazbe.

Hector Berlioz



Hector Berlioz u svom eseju *Teorija umjetnosti dirigiranja* kaže da je među svim umjetnicima skladatelj jedini koji ovisi o posrednicima između njega i publike, u čijoj je moći da dovedu djelo do briljantnog uspjeha ili da ga unište. Jedan od tih posrednika je dirigent, onaj koji upravlja orkestrom ili zborom (lat. *dirigere* - upravljati, ravnati), zadužen za što vjerniju interpretaciju djela. On ravna izvođačima, određuje ritam, glasnoću, usklađuje međusobno sviranje, daje prednost jednim instrumentima pred drugima, poput kipara čije je sredstvo rada glazba umjesto kamena.

Povijest dirigiranja

Najraniji poznati oblik dirigiranja susrećemo još kod Egipćana i antičkih naroda. Pjevače i svirače, najčešće u hramu, predvodio je *heironom* (*rukokretnik*) upotrebljavajući ruke i prste kako bi oblikovao i vodio melodiju.

Taj se rani oblik dirigiranja zadržao sve do srednjeg vijeka u okviru crkvene jednoglasne glazbe, a nakon toga uvodi se jedan oblik štapa koji je određen izvođač pomicao u skladu s ritmom u glazbi, i to je ujedno preteča budućeg dirigentskog štapića.

U razdoblju baroka najčešće je jedan od izvođača bio i ravnatelj izvedbe djela, određujući ritam. Uglavnom je to bio prvi violinist koji bi upotrebljavao gudalo za ravanje, svirač harfe koji je pomicao vrat svog instrumenta

ili svirač čembala koji je najčešće ravnao pjevačima.

Početak XIX. stoljeća dolazi do znatnog širenja orkestra koji je do tada imao prosječno tridesetak izvođača. Uvodi se veći broj glazbala i bilo je potrebno kontrolirati izvedbe. Pojavljuju se prvi dirigenti koji nisu ujedno bili i izvođači te su pratili izvedbu s postavljenog podija i upotrebljavali dirigentski štapić. To je stoljeće u kojem nastaju filharmonije i veliki orkestri koji, osim sviranja u kazalištima i operama, počinju samostalno izvoditi instrumentalna djela skladatelja.

Prvi su dirigenti uglavnom bili skladatelji. Najpoznatiji u toj dvostrukoj ulozi bili su: Carl Maria von Weber, Felix Mendelssohn i Franz Liszt.

Tehniku dirigiranja među prvima teoretski su razradili i opisali skladatelji, ujedno i dirigenti, Hector Berlioz i Richard Wagner. Njihovi eseji o umijeću dirigiranja daju važnost ulozi dirigenta kao onog koji stvara svoju interpretaciju djela, koji nije samo "metro-nom" ili *gonič vremena*. Njihov rad bio je začetak stila orkestralnih izvedbi, a Wagnerove su teorije promijenile niz ključnih točaka u izvedbama kao što su tempo, dinamika ili uloga prve violine u orkestru.

To su bili začeci modernog dirigiranja koje je u XX. stoljeću dobilo i svoj znakovni jezik za komunikaciju dirigenta s izvođačima.

Međutim, bez obzira na pravila, dirigiranje ostaje sredstvo slobodne komunikacije s izvođačima, odno-



sno ne postoje apsolutna pravila kako ispravno dirigitirati. Dirigent mora sam uspostaviti odnos s izvođačima i djelom te stvoriti jednu harmoničnu cjelinu.

Dirigiranje je zato većim dijelom plod nasljedstva i tradicije, tehnike koja se prenosi s učitelja na učenika i u koju treba dodati tračak magije koja će nas približiti pravoj prirodi napisanog djela.

Arturo Toscanini

Arturo Toscanini, jedan je od najvećih dirigenata svog doba i danas je, šezdeset godina nakon smrti, vodeće ime u klasičnoj glazbi. Zvali su ga jednostavno *Maestro*. Bio je Verdijev učenik, nasljednik velike talijanske škole glazbene interpretacije.

Rođen je u Italiji 1867. godine i već s devet godina počinje svirati violončelo, opčinjen tim instrumentom i klasičnom glazbom. S četrnaest godina svira u opernom orkestru rodnog grada Parme. Uplovivši u glazbeni svijet, uči svirati klavir, violinu, pjeva i sklada, organizira i vodi grupe izvođača, a bio je poznat po zapanjujućem fotografskom pamćenju nota i izvanred-

noj sposobnosti koncentracije.

S osamnaest godina završava konzervatorij i postaje član putujućeg talijanskog orkestra kao glavni violončelist te sljedeće godine putuje s njim na turneju u Brazil. To putovanje bit će prekretnica u njegovu daljnjem radu.

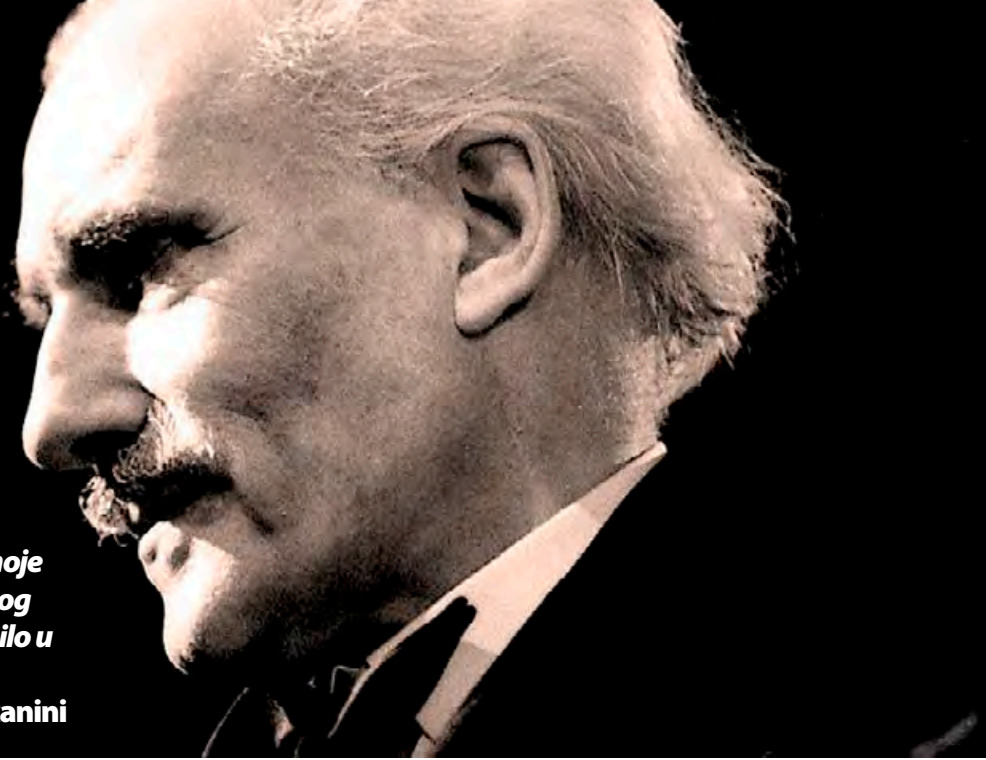
Prilikom izvedbe Verdijeve *Aide* u Rio de Janeirou dotadašnji dirigent nenadano je napustio pozornicu. Toscanini je zamoljen od članova orkestra da preuzme vodstvo jer je već tada bio poznat po tome da je napamet znao čitava djela koja su izvodili. Prihvatio je zadatak bez prethodne pripreme i tako imao svoj dirigentski debut s devetnaest godina te nastavio napamet dirigitirati svih dvanaest opera u 26 izvedbi do kraja turneje.

Glas o njegovu talentu brzo se proširio i Toscanini postaje traženi operni dirigent u Italiji te dobiva angažman u milanskoj Scali. U potpunosti zamjenjuje violončelo dirigentskim štapićem.

Narednih godina nastupao je i bio voditelj na svim svjetskim pozornicama od milanske Scale do njujorškog Metropolitana te dirigitirao svim poznatim svjetskim opernim i simfonijskim orkestrima.

Toscanini je uvijek dirigitirao bez nota i tekstova, jer je napamet znao stotine opera, simfonija i koncerata.





Kada se osvrnem na godine moje mladosti, ne sjećam se ni jednog dana bez Sunca, jer je Sunce bilo u mojoj duši.

A. Toscanini

Tridesetih godina XX. stoljeća povlači se iz Europe u Sjevernu Ameriku pred najezdom fašizma, odbijajući angažmane i pozive Mussolinija i Hitlera.

Posljednjih sedamnaest godina života vodio je NBC-ov¹ simfonijski orkestar u New Yorku.

Imao je izvanrednu sposobnost balansiranja čitavog orkestra, jaku muzičku intuiciju i uho za detalje. Tako je jednom prilikom na probi, smatrajući da je izvedba jednog dijela odisala težinom, pokušao živo dočarati kako postići lakoću izvedbe. Izvadio je iz svog džepa svileni rupčić i bacio ga u zrak. Čitav je orkestar u tišini promatrao kako rupčić lagano pada na zemlju. Nakon što su to vidjeli, odsvirali su taj dio baš kako je Toscanini zamislio.

U vremenu u kojem su dirigenti prilagođavali djela karakteristikama svoje osobnosti i željama, pa su čak i sami skladatelji smatrali da to tako treba biti, Toscanini je tražio da djelo govori samo za sebe i dodavao samo ono što je bilo neophodno za strukturu, ravnotežu i sliku djela.

Pristupao je svakom djelu s dubokim poštovanjem i zahtijevao je precizno sviranje, beskompromisne standarde te se doslovno držao notnog teksta i svih oznaka i znakova samih skladatelja. Zbog toga su ga nazvali "Glazbenik savjesti". Neumorno je nastojao u onome što je smatrao istinitim prikazom glazbe. Nije se kolebao i nije moderirao, što je bila revolucija u tadašnjoj interpretaciji.

Zato su mu veliki skladatelji često prepuštali premijere svojih djela jer je, kako kaže Giacomo Puccini, savršeno razumio i skladatelja i glazbu.

Poznato je da je zbog toga bio trn u oku solistima koji su voljeli umetati nenapisane dijelove kako bi

pokazali svoje vokalne sposobnosti.

Međutim, znao je biti i žestok na probama, bacati dirigentski štapić, vikati na glazbenike ako su bili lijeni ili nepripremljeni. Ali nikad nije nikoga otpustio i u orkestru je nastojao izgraditi atmosferu obiteljskog doma. Jednako je zahtijevao spremnost od sebe kao i od izvođača. Njegov rad bio je u službi glazbe, a ne vlastite promocije ili uspjeha. Nije davao intervjue, nije imao agenta, izbjegavao je aplauze.

Prvi je dirigent koji je sa simfonijskim orkestrom NBC-a otpočeo redovno emitiranje glazbe na radiju i televiziji i snimio mnogo albuma klasične glazbe, uključujući svih devet Beethovenovih simfonija i četiri Brahmsove.

Na taj je način u poplavi popularne glazbe XX. stoljeća ponovno oživio ljubav prema klasičnoj glazbi i operi, a uvijek je ostao vjeran gotovo istom repertoaru: Beethovenu, Wagneru, Brahmsu, Verdiju, produbljujući njihovo razumijevanje i uvodeći svježinu u svaku novu izvedbu. Izbjegavao je suvremenije autore, govoreći da tu glazbu nikako ne može utisnuti u svoju glavu i srce.

Iako je smatrao da mu je repertoar staromodan, Stravinsky je o njemu rekao: "Nikad nisam sreo dirigenta takve reputacije, stupnja skromnosti, savjesnosti i umjetničke iskrenosti."

Radio je neumorno do svoje 87. godine, a umro je 1957. godine u 90. godini. Njegov posljednji koncert bio je posvećen Wagnerovim djelima.

Toscanini je dirigent koji je svoj rad posvetio potrazi za esencijom glazbe, braneći istinske ideje skladatelja i bogatu tradiciju. Unoseći osjećaje, interpretativno bogatstvo i humanost u svoj rad, stvarao je skladnu cjelinu između izvođača i glazbe, prenoseći slušateljima neopisivi doživljaj ljepote. ♪

¹ NBC je skraćenica za *National Broadcasting Company* (Nacionalna kompanija za radiodifuziju), danas američka televizijska mreža sa sjedištem u Rockefeller Centru u New Yorku.



***Budi iskren prema sebi
kako ne bi bio lažan
prema drugima.***

Francis Bacon